

Bencés proprium

Tulajdon-(v)iszony a Regulában

Kortársaink nagy része egyházon belül és kívül a szerzetességről alkotott képét a „klasszikus”-nak mondott hármas fogadalomból – tisztaság, szegénység, engedelmesség – vezeti le, s ezt a képet gyakran Assisi Szent Ferencről és egykori vagy mai követőiről szerzett személyes vagy olvasmányélménye önti konkrét formába. Aki így közelít monostorainkhoz, nemegyszer meglepődik, sőt csalódik, amikor a bencés szegénységet keresi: Szent Benedek fiai Európa legtöbb országában kiterjedt birtokokkal, impozáns, patinás épületekkel rendelkeznek, s a közelmúltban a mindenütt egyre nehezebbé váló megélhetés miatt a monastorok gazdasági vállalkozásokat működtetnek a honlapszerkesztéstől kezdve a biokertészetten és vízierőművön át a borászatig.

A rosszállóan kérdezőknek könnyen adunk sablonos választ, mely szerint a bencés monostornak lehetnek javai, csak a szerzeteseknek kell benne szegényen élniük. A kijelentés paradox volta azonban sokszor inkább elbizonytalanítja, semmint megnyugtatta azokat, akik a „luxuscikkben utazó” bencéseken botránkoznak. A leegyszerűsítő válasz helyett ezért talán nem haszontalan, ha a benedeki Regulához és a szerzetesi hagyományhoz fordulva megpróbálunk néhány támpontot keresni a monasztikus szerzetesség tulajdonhoz való viszonyával kapcsolatban: olyan útjelzőket a Regu-

la ösvényén, amelyek segítenek nem eltévedni a szerzetesi életnek ezen a területén. S az útjelzőkre valóban szükség van, hiszen mindennapi tapasztalatunk szerint közösségeink elé gyakran kerülnek elbizonytalanító útelágazások, beláthatatlan kanyarok, csúszós, süppedős helyek és a botlás kövei, amikor a krisztuskövetés útján a világi javakkal kell foglalatzkodniuk.

A szegények szegénysége (*paupertas pauperum*)

A „szent szegénység” mint ideál Benedek előtt ismeretlen. A szegénység szó (*paupertas*) a Regulában mindössze egyszer fordul elő, s nem eszményekre, hanem a kényelmetlen valóságra vonatkozik: a 48. fejezetben arról olvasunk, hogy a szerzeteseknek nem szabad szomorkodniuk, ha „a helyi adottságok vagy a monostor szegénysége megkívánja, hogy maguk takarítsák be a termést”.¹ Az anyagi eszközök hiánya tehát rendkívüli helyzet, s ha úgy adódik, békeséggel el kell fogadni. Nem megvalósítandó program, hanem a problémakezelés természetessége.

Ha a szegénység nem is jelenik meg értéként a közösség számára, annál inkább hangsúlyozza a Regula a szegényekkel való törődés fontosságát. A monostor kapuján kopogtatók között kiemelt figyelemmel kell lenni a nincstelenekre, mert „bennük még inkább fogadjuk Krisztust” (RB 53,15). Ez a meggyőződés, amely a Máté evangélium 25. fejezetéből források, s amely a benedeki krisztológia egyik fontos pillére, többször felbukkan a Regulában. A házgondnoknak különös gondot kell fordítania a szegényekre (RB 31,9), rájuk gondolva kell félre tenni a szerzetesek használt ruháját (RB 55,9), gyámolításuk a jócselekedetek eszköztárának fontos darabja (*pauperes recreare* RB 4,14), s még a kapu előtt türelmetlenül kiabáló szegényekért is hálát kell adni Istennek (RB 66,3).

A hit, mely szerint a calderóni „világszínház” színpadán a szegényeknek kulcsszerep jut, s az ítélet napján számot kell adnunk arról,

1 Szent Benedek Reguláját Söveges Dávid fordításában idézem (Pannonhalma, 2005), amelyet néhol módosítottam. A Regulára való hivatkozások a főszövegben RB rövidítéssel, zárójelben találhatóak.

amit a „legkisebbségek tettünk” (Mt 25,45), évszázadokra meghatározta a bencés közösségek viszonyát a monostort körülvevő testi-lelki nyomorhoz, és alapja lett minden szociális tevékenységnek. A benedeki Regulában azonban a szerzetesekre sohasem vonatkozik a „szegény” (*pauper*) melléknév, a szegények kívül vannak.² Ha a monachusok anyagiakkal kapcsolatos magatartásáról szeretnénk valamit megtudni, akkor vizsgálódásunkat más szemantikai mezőkön kell folytatnunk.

A tisztán saját (*proprium proprium*)

A témánk alapszövegéül szolgáló 33. fejezet címe kérdő mondat: „Lehet-e a szerzeteseknek tulajdonuk? (*Si quid debeant monachi proprium habere*)”. A kérdés valójában nem általánosan a birtoklásra (*habere*) vonatkozik, hanem arra, hogy a monachusok valamit *sajátjuknak* (*proprium*) tarthatnak-e. A *proprius* melléknév nagyon gyakran előfordul a Regulában, s mindannyiszor a benedeki ösvény hasznos útjelzőjeként szerepel a tulajdonviszonyokkal kapcsolatban. A továbbiakban tehát ezt a szót és a köréje csoportosuló jelentéstartományokat próbáljuk górcső alá venni. Ahhoz azonban, hogy a „bencés magántulajdon” témájának mélyebb összefüggéseire rávilágíthassunk, okfejtésünket a szó szoros értelmében Ádámnál és Évánál kell kezdenünk.

A Regula prológusának felütése a szerzetes útját visszatérésként értelmezi. Ahhoz, akitől az ember engedtlensége révén elszakadt (RB Prol 2). A szerzetesi élet gyakorlatai a korai szerzetesi hagyomány szerint valamiképpen az ember eredeti, Istentől rendelt állapotát hivatottak visszaállítani: a monostor ideálja, hogy „*Paradisus claustralis*” legyen.

Ha a jahvista teremtéstörténetet olvasva arra keressük a választ, hogy a paradicsomi ember milyen módon birtokolta a teremtett

2 A. Böckmann szerint Benedek monostorában a szerzetesek életszínvonala megfelelt a 6. századi „szegények” (*pauperes*) életkörülményeinek. A szó használatát véleménye szerint vagy szerénységből kerüli a reguláíró, vagy pedig azért, mert a nincstelenség szorongató tapasztalatát meg akarja különböztetni az önként vállalt szegénységtől. Vö. Akzentuierungen der neutestamentlichen Armut nach der Regula Benedicti, in *Regula Benedicti Studien* 5 (1976), 141.

világot, a következő megállapításokat kell tennünk: a szent író úgy állítja az olvasó elé Ádámot, mint aki egyszerre végtelenül gazdag és tökéletesen szegény. Bár még ruhája sincs, amit magáénak mondhatna, a Teremtő Istenre való teljes nyitottságban Istennel együtt birtokol mindent. Vágya, mely „a boldogságra irányul, s a lehetőségekkel szemben a szabadság ideális állapota”³, egyetlen tárgyként Istent tartja szem előtt. A bibliai szövegben Ádám nem fogalmaz meg semmilyen kérést, például Isten az, aki felismeri és tematizálja az ember vágyát a társ után (Ter 2,18). Isten, aki egyedül képes arra, hogy bármit tisztán birtokoljon, mert benne a birtokló és a birtokolt egybeesik, Ő az „önmagaság abszolút jelenléte, a logocentrikus alapstruktúra. S ezt az örök jelenlétben megvalósuló maradéktalan identitást nem teszi tisztátalanná semmi különbözőség”.⁴

A Paradicsomba helyezett emberre a mindent birtokló Isten rábízta az egész kertet, hogy „őrizzé és művelje” (Ter 2,15): minden arra szolgál, hogy az ember több legyen, hogy megvalósítsa hivatását, de a létnek és birtoklásának alapját nem sajátíthatja ki. A kapott lét Szent Tamás szavaival „egyszerű és teljes, de nem hordozza magában önmaga alapját (*simplex et completum, sed non subsistens*)”.⁵ Az ebből a megállapításból származó ellipszis-jellegű konstellációt nem lehet körre alakítani. A tisztán birtokló Istennel közös birtoklás csak akkor lehetséges, ha az ember elfogadja ezt a neki szánt helyet, ezt az „elliptikus mezőt”, amely a Szentháromság életének tükré. Csak a fókuszok különbözőségének fenntartásával, csak az ontológiai különbség tudatosításával maradhat meg az ember vágya olyan, amilyennek Isten teremtette: paradox természetűnek. Figyelme, vágya a többre, a másra irányul, de ha meg akarja ragadni, ki akarja sajátítani azt, el kell mozdulnia a neki szánt helyről, s ezáltal tönkre teszi az elliptikus mezőt, megszünteti a másik másságát. A paradoxon feloldására egyetlen lehetőség van: az ajándékozás logikája. Isten szeretetből mindent az embernek akar ajándékozni, a

3 Sequeri, P.: *Il Dio affidabile*, Brescia, 1996, 400.

4 Derrida, J.: *Signature événement contexte*, Limited Inc. Galilée, Paris, 18. Derrida megállapításának alapja a latin *proprius* (francia *propre*) szó kettős jelentése, amely a „saját” mellett azt is jelenti, „tisztá”.

5 Aquinói Szt. Tamás: *De potentia* 1, 1 ad 1.

Jelenések könyve tanúsága alapján még az eredetileg magának fenn-tartott tudást és életet is („A győztesnek az élet fájáról adok enni, mely Isten Paradicsomában van”, Jel 2,7), de az ember ezt csak elfogadhatja, nem ragadhatja magához.

A bűnösen saját (*proprium improprium*)

Tudjuk, hogy az ember nem maradt meg ebben az Istenre nyitott, elliptikus mezőben: a teremtéstörténet folytatása szerint megkísérelte elragadni azt, amit csak ajándékként kaphatott volna meg; megpróbálta megszüntetni az ontológiai távolságot; olyan akart lenni, mint Isten (Ter 3,5). A tudás fájának gyümölcsét megenni a megismerés és birtoklás új módozatát jelképezi: míg eddig Ádám nevet adott az állatoknak és feleségének, tehát az Istentől kapott ajándék tudatában a távolságot és másságot biztosító szó által ismert meg és birtokolt, addig most megeszi, megsemmisíti vágyának tárgyát. Az Isten és ember közti eredeti kapcsolat törésével a véges, amit eddig ez a kapcsolat a végtelenbe ágyazott, most feltárul a maga (szó szoros értelmében) mezítelen valóságában, s a végtelen horizont elutasítása az embert bezárja saját végességének falai közé, aminek a neve halál (vö. Róm 5,12). A világra való rácsodálkozás helyett megjelenik az életért való rettegés, a végtelenre nyitott vágy pedig megpróbál belekapaszkodni minden tárgyba, ami boldogságot ígér. „A fixáció elűzi, távolivá teszi a tárgyat, s a vágy tárgya többé már nem az alany igazsága, amit birtokolni szeretett volna. A vágy így halott fétissé alacsonyítja saját célját és tárgyát.”⁶ Az asszonyhoz intézett isteni szózatból tudjuk, hogy a bírvágy tárgya, a férfi, uralkodni kezd a birtokolni vágyón (Ter 3,16).

A birtoklásnak ez a bűntől bélyegzett módja lebeg Benedek szeme előtt, amikor a 33. fejezetet a Regula egyik legkeményebb mondatával indítja: „Kiváltképpen ezt a bűnt kell gyökerestül kiirtani (*radicitus amputandum est*) a monostorból” (RB 33,1). A regulaíró tisztában van azzal, hogy ez a *proprium* bűnös, mert illúzió alapul,

6 Salmann, E.: Felicità o salvezza, in *Presenza di spirito*, Padova, 2000, 157.

mert azt gondolja, valamit tisztán sajátjaként birtokolhat, holott éppen vágyának tárgya uralkodik rajta.

A monasztikus hagyományban a kapzsiság (*avaritia*) veszedelmes szenvedélyként jelenik meg, mert az emberbe oltott vágy végtelenre irányultsága miatt kielégíthetetlen, mindig új tárgyat talál magának. Cassianus, aki ebben a témában is Benedek forrása, azt írja róla, hogy „ha egyszer befészkelte magát a szívbe, veszedelme-sebbé válik minden bűnnél, és nehezebben is lehet kiirtani. Gyökere lesz minden gonoszságnak, gazdag melegágya minden bűnnek”.⁷ A cassianusi gondolatok kútfője pedig minden bizonnyal Evagriosz, aki az apostol által használt metaforát, mely szerint „minden rossz gyökere a pénzsóvárság” (1Tim 6,10), így gondolja tovább: „Aki le akarja nyelni a szenvedélyeket, annak a gyökeret kell elvágnia: Ha megmarad a pénzsóvárság, hiábavaló az ágak eltávolítása, hiszen amint levágják őket, azonnal kisarjadnak újra.”⁸ Benedek maga két helyen óvja szerzeteseit a kapzsiságtól, méghozzá azokat, akiknek leggyakrabban kell az anyagiakkal foglalkozniuk: a házgondnokot (RB 31,12) és a monostor kézműves tagjait (RB 57,7).

A bírvágytól való szabadulás, az Isten akarata szerinti állapothoz, az „elliptikus térhez” való visszatérés első állomása a dolgoktól való távolságvétel. Ezért kell a belépőnek levetnie saját dolgait (RB 58,26 *exuatur rebus propriis*), lemondani a hatalomról saját teste fölött (RB 58,25 *potestas proprii corporis*) és elfogadnia a közösség távolságvételét az ételtől a böjtben (RB 49). A dolgoktól való szabadság mint alapmagatartás megnyilvánul abban, hogy a monachusoknak azonnal ott kell hagyniuk azt, amivel foglalkoztak vagy ami a kezükben volt, ha az előljáró valamit parancsol (RB 5,7.8), vagy ha megszólal az imára hívó harang (RB 43,1).

Benedek azonban nem elégszik meg pusztán a tárgyaktól vagy a test dolgaitól való szabadsággal. Az Istentől elszakadt ember visszatérésének kulcsa az engedelmesség, ezért Benedek mindjárt a Proológusban azokhoz intézi szavait, akik saját akaratukról is hajlandók

7 Vö. Johannes Cassianus: *De institutis coenobiorum* VII,2. Magyarul: *A keleti szerzetesek szabályai*, Pannonhalma – Tihany, 1999, 122. Simon Arkád fordítása.

8 Evagriosz Pontikosz: *A nyolc gonosz szellemről* 3,2, in Baán I.: *Evagriosz Pontikosz a gondolatokról*, Budapest, 2006, 52.

lemondani (RB Prol 3 *abrenuntians propriis voluntatibus*). Ez az önakarát (*voluntas propria*), a hit engedelmességéből kiszakított, sajátként birtokolt akarat Benedek számára a legveszélyesebb tulajdon, amely a szerzetes útjában áll az Istenhez vezető ösvényen. Ezért nem szabad senkinek saját szívének akaratát követnie a monostorban (RB 3,8), s ebben az összefüggésben érthető, hogy a jócselekedetek eszközei között az önakarát gyűlöletére buzdít (RB 4,60 *voluntatem propriam odire*). A saját akaratról való lemondás, amelyre a girovágusok képtelenek (RB 1,11), szentírási helyekkel alátámasztva előkerül az alázatosság első és második fokán is (RB 7,12.19.31).

Az elfogadott saját és a közös (*proprium donatum et comune*)

Ha most újra a 33. fejezetre irányítjuk figyelmünket, felfedezhetjük, hogy miután Benedek fokozódó vehemenciával köti a szerzetesek lelkére, hogy semmiféle tárgyat, sem testüket, sem akaratukat nem tekinthetik sajátjuknak, a kérdést pozitív oldalról közelíti meg. Nem áll meg a lemondás és nincstelenség pusztá követelményénél, hanem a birtoklásnak olyan módozatát állítja a tanítványok elé, amely megfelel annak, amit a tisztán sajátáról megállapítottunk: az elfogadott ajándékot és a közös tulajdont.

Ahogy a paradicsomi ember mindent úgy birtokolt, mint a teremtő Atyától származó ajándékot, úgy kell a szerzetesnek „minden szükségést a monostor atyjától várnia (*omnia necessaria a patre sperare monasterii* RB 33,5)”. Az, hogy Benedek itt ezzel a címmel illeti az apátot, talán nem csupán a fejezet kemény hangnemének enyhítését célozza,⁹ hanem a szerzetes apátjára való ráhagyatkozásában felfedezhetjük a birtoklásnak azt a formáját, amely az ajándékozótól, a teremtő Atyától elfogadott, s vele egységben birtokolt ajándékra jellemző. Ezt a feltevést erősíti meg az is, ha megvizsgáljuk a Regulában azokat a helyeket, ahol a *proprius* melléknév pozitív kontextusban szerepel. Mindkét ilyen részletet az ital mértékéről szóló, 40. fejezetben találjuk. „Mindenkinek saját ajándéka van

⁹ Vö. Borias, A.: Le Chiasme dans la Règle bénédictine, in *Revue bénédictine* 95 (1985), 30-32.

Istentől (*unusquisque proprium habet donum ex Deo RB 40,1*)” – idézi a regulaíró az 1Kor 7,7-et. Az Istentől kapott adomány tehát lehet valódi *proprium*, valóban saját, mint ahogyan saját lesz az a jutalom is, amit majd ki-ki a lemondásáért kapni fog (RB 40,4 *propriam se habituros mercedem sciant*). Megemlíthetjük még az 54. fejezetet is, ahol a szerzeteshez a külvilágból érkező ajándékokról van szó, amelyeket szintén csak az apát kezéből fogadhat el. Az Istentől és apáttól elfogadott ajándékok birtoklása sajátos magatartást szül, mely meghatározója volt és marad a bencés kultúrának szerte a világon. A tudat, hogy mindent úgy kaptunk, nemcsak azt eredményezi, a monostor tárgyait a legnagyobb gonddal kell kezelni és őrizni (RB 32). Ebből a meggyőződésből fakad a bencés közösségek viszonya az őket körülvevő természeti és épített környezethez is: a szerzetesek évszázadokon át úgy éltek az alapítóik által választott helyen, hogy óvni és megőrizni igyekeztek mindent az utánuk jövő nemzedékek számára.

A 33. fejezet folytatásában ezután a hangsúly a kisajátító *propriummal* szemben a közös tulajdonra kerül: „Mindenük legyen közös, amint írva van, senki se valljon magáénak semmit” (RB 33,6). Benedek mondata mögött felfedezhetjük a jeruzsálemi ősegyház mintáját, amelyben az Apostolok cselekedetei szerint „a hívők sokaságának egy volt a szíve-lelke. Egyikük sem mondott birtokából semmit saját tulajdonának, hanem mindenük közös volt” (ApCsel 4,32). Az idézett szöveg hatása a korai szerzetességre egyedülálló. Athanáz szerint Antal éppen erről az ígéről elmélkedik, mikor megtérése kezdetén belép a templomba.¹⁰ Cassianus a koinobita szerzetességet egyenes ágon vezeti le ebből az apostoli közösségből.¹¹ Ágoston pedig többek között a monachus szó magyarázatánál nyúl az egy szív, egy lélek által egységbe forrt krisztusi közösségről szóló mondathoz.¹² A korai szerzetességben még az egyedül élő remeték számára is oly fontos közös tulajdon alapja az ősegyház koinóniája,

10 Vö. Szent Athanáz: Antal élete 2.

11 Vö. Johannes Cassianus: *Conlationes patrum* XVIII,5. Magyarul: *Az egyiptomi szerzetesek tanítása*, Pannonhalma – Tihany 1999, 180. Simon Arkád fordítása.

12 Szent Ágoston: *Exp. in Ps.* 132,6. *Nuova Biblioteca Agostiniana* 28, Roma (Città Nuova) 1977, 317.

az egymással és Istennel való közösség, mely a Szentháromságban gyökerezik. A közös birtoklás a „saját”-nak olyan formája, amely megőrzi a birtokolt tárgy és a birtokos közötti távolságot, s nem engedi meg, hogy a kisajátítás (*ex-propriatio*) révén bezárult körben megszűnjön ez a „másik”-ra nyitott horizont, vagy a birtokolt tárgy elvegye az ember szabadságát.

A 33. fejezetben Benedek hangsúlyozza: minden közös legyen (*„omniaque omnibus sint communia”* RB 33,6), de ebben a „minden”-ben kitüntetett és szimbolikus helye van a közös étkezésnek (RB 43, 15 *mensa communis*), mert a táplálkozás terén különösen megvan a veszélye a távolságvesztésnek, a bűnösen sajátnak, a falánkságnak. Az önkarattal pedig szemben áll a meggyőződés, hogy az engedetlenség miatt Istentől elszakadt szerzetesek nem saját, külön úton indulnak vissza Isten felé, hanem közös életszabályt (RB 7,55 *communis monasterii regula*) elfogadva követik Krisztust, aki őket együtt akarja az örök életre vezetni (RB 72, 12 *pariter ad vitam aeternam perducatur*).

Krisztusi saját (*proprium Christi*)

Láttuk tehát, hogy a bűn által megjelölt „saját”-tal Benedek a tulajdon két alternatív formáját, az elfogadott ajándékot és a közös tulajdont állítja szembe. A 33. fejezetet, a magántulajdonról való lemondás követelményét azonban csak akkor érthetjük meg teljes mélységében, ha azt a Regula egészébe ágyazva, a benedeki krisztológia tükrében olvassuk. A fejezet már idézett címét Benedek Szent Vazul reguláinak rufinusi fordításából veszi, ahol a cím után a következőket olvassuk: „Miután Krisztus az életét adta értünk, hogyan tekinthetnénk sajátunknak azt, ami sokkal kevésbé személyes, mint az életünk?”¹³ A Regulában megkövetelt személyes nincstelenség végső oka és távlata ezek szerint maga a krisztuskövetés. „Krisztus életét adta övéért, a szerzetes pedig önmagát Krisztusnak és a közösségnek, s ezért kell ezt az önátadást konkretizálni és

13 Nagy Szent Vazul: *Regulae* 29. (PL 103.483).

szimbolikusan kifejezni a tulajdonról való lemondással.¹⁴ A világ dolgait használó, de nem birtokló szerzetes szeme előtt az a Krisztus lebeg, aki „bár gazdag volt, értünk szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjunk” (2Kor 8,9). Az alázatosság lépcsőit járó, saját akaratáról is lemondó monachus pedig azt a Krisztust követi, aki „nem azért jött, hogy a maga akaratát tegye, hanem azét, aki küldte” (Jn 6,36 - RB 7,32).

A szerzetes szegénysége, engedelmissége azonban nem pusztán a szegény Krisztus mint példakép utánzása, nem csupán *imitatio*. A testté lett, meghalt és feltámadt Fiúval való személyes kapcsolat révén Őbenne lehetőség nyílik a szerzetes előtt, hogy az Atyához tartó úton előrehaladva megtapasztaljon valamit az eredeti, Isten szándéka szerinti, tiszta birtoklásból. Ebben a tapasztalatban, amely a húsvéti misztériumban gyökerezik, s ezért csakis a kereszt és a lemondás állomásain keresztül érhető el, valami tisztán sajáttal (*proprium proprium*) találkozhatunk, de megváltozott tulajdon-viszonyok között. A szerzetes, aki Krisztus elé semmit sem helyez (RB 72,11), aki őt tekinti legdrágább tulajdonának (RB 5,2), aki őt keresi a zoltárookban, a *lectio divinában*, az apátban, a testvérben, a betegekben és a szegényekben, lassan azt tapasztalhatja, hogy fogadalmá révén birtokos helyett birtok lesz, az „antropológiából a krisztológiába lép át”.¹⁵

Szent Bernát szavai szerint az ember az elvesztett, paradicsomi egység helyett Krisztust kapja az Atyától („*Pro paradiso quem perdidimus, restitutus est nobis Christus Salvator*”),¹⁶ tehát Krisztust mint az Atya ajándékát magáénak tudhatja (vö. Róm 8,32). De a páli logika szerint ezzel együtt ő maga és a közösség, amelyben ezt a kapcsolatot éli, Krisztus tulajdonává válik (vö. 1Kor 3,23; 2Kor 10,7; Gal 3,29 stb.), s vele egységben mint „társörökös” (Róm 8,17) birtokolhat mindent. Birtokos és birtok, a Fiúisten és a megváltott emberiség tehát – az emberi és isteni természet hüposztatikus egységének

14 Gribomont, J.: The commentaries of Adalbert de Vogüé and the Great Monastic Tradition, in *The American Benedictine Review* 1985, 254.

15 von Balthasar, H. U.: Szentjánosi témák a Regulában és mai jelentőségük, in *A remeteélet iskolájában*, Budapest, 2005, 78.

16 Clairvauxi Szent Bernát: *Sermones de diversis* 96,1.

köszönhetően – Krisztusban egymástól megkülönböztethetően, de mégis tökéletes egységben van, s az önmagát neki adó szerzetes őbenne ennek a tapasztalatnak lehet részese. Szépen fogalmazza meg ezt az átmenetet az az imádság, amelyet a *Regula Magistri* a fogadalmat tevő szerzetes szájába ad, s mellyel gondolatmenetünket zárjuk:

Íme, Uram, szegénységemben lelkemmel együtt mindent, amit nekem adtál, visszaadok, s felajánlok neked. S azt akarom, hogy kincseim ott legyenek, ahol a szívem és a lelkem... S mivel a monostor és az apát által gondoskodsz számunkra mindarról, ami szükséges, úgy illik, hogy ne legyen sajátunk semmi, hiszen te vagy biztonságunk mindennel kapcsolatban, te magad egyedül elegendő vagy, s így az élet számunkra Krisztus, a halál pedig nyereség.¹⁷

Összegzés

Megállapíthatjuk tehát, hogy a monostoraink vállalkozásai láttán elbizonytalanodó kérdezőknek a Regula kevés útmutatással szolgál azzal kapcsolatban, hogy mennyire kell szegénynek lennie a monostornak. Benedek szorgalmazza, hogy legyen meg benne minden, ami szükséges (RB 66,6), de elsősorban nem ez foglalkoztatja. Annál bőségesebb tanítást ad arról, hogy milyen belső magatartással kell viszonyulniuk a szerzeteseknek az anyagiakhoz, a tárgyakhoz. Nem kétséges, hogy a monachusok a mindennapi élethez és feladatuk végzéséhez kénytelenek eszközöket használni, sőt birtokolni is (*habere*), de nem mindegy, hogy ezt milyen lelkülettel teszik. Megkíséreltük bemutatni, hogy a bűn égisze alatti, Istentől elszakító saját, *proprium* helyett Benedek arra buzdítja szerzeteseit, hogy a lemondás révén távolságot véve a tárgyaktól tudatosítsák a használatukban lévő dolgok ajándék voltát, s hogy a közös birtoklás révén elkerüljék a kapzsiság bűnét. De a személyes tulajdonról való lemondás, az apáttól és Istentől ajándékba kapott dolgokra fordított gondos figye-

¹⁷ *Regula Magistri* 89, 18-23. de Vogüé, A. (szerk.) „*La Règle du Maître*”, (Paris: Les Éditions Du Cerf) 1999, c1964.

lem és a közös tulajdon mint bencés sajátosság nem érhető meg a maga mélységében, csak akkor, ha mindezt a krisztológia távlatába helyezzük. Az Atyához visszavezető út, amelyre lépve a szerzetes a monostori élet gyakorlatai, apátja és társai segítségével arra törekszik, hogy élő kapcsolatba kerüljön Krisztussal, s közben ő maga is Krisztus tulajdonává válik, az igazi „bencés *proprium*”. Ez lebeg Benedek szeme előtt, amikor az anyagiakról rendelkezik, s a monostor jóléte vagy szegénysége csak annyiban bír jelentőséggel, amennyiben a haladást ezen a krisztusi úton elősegíti vagy gátolja.

Baán Izsák

Néhány szerzőnkről

- KOLOZSI LÁSZLÓ (1970) – filmkritikus, író. Novellái az *Élet és Irodalom*ban, a 2000-ben és más lapokban jelennek meg. Zene és könyv kritikákat ír a *Magyar Narancs*ba, a revizoronline.hu oldalra, kulturális ajánlókat a zona.hu-ra. Filmkritikái a *Filmvilág*ban, a *Mozinet*ben, a filmkultura.hu-n olvashatók. Rendszeresen tanít magán és állami iskolákban, többek között forgatókönyvírást. Behatóan foglalkozik J. S. Bach zenéjével. A régi zenés mozgalom elkötelezett híve.
- SIMON TAMÁS LÁSZLÓ (1963) – bencés szerzetes, magyar-angol szakos tanár. Biblikus teológiából Rómában a Gregoriana egyetemen szerezte PhD-jét. 2000 óta Rómában a Pontificio Ateneo Sant’Anselmo egyetem teológiai fakultásán tanít Újszövetséggel kapcsolatos tárgyakat.
- SZÉKELY LÁSZLÓ (1954) – az MTA Filozófiai Kutatóintézetének főmunkatársa, az *Einstein kozmoszától a fölfúvódó világegyetemig* (ELTE, 1990) és *Az emberarcú kozmosz* (Áron Kiadó, 1997) című monográfiák szerzője, *Albert Einstein válogatott tanulmányainak szerkesztője* (Typotex, 2005). Kutatási területe a filozófiatörténet, tudománytörténet és a tudományfilozófia, különös tekintettel a kozmológiára, a természettudományok hermeneutikájára, valamint a természettudomány és a vallás viszonyára.